

Wendlan puutarha kasviesittelyt ja kartat: Kartano- ja geenivarakasvit

Tekstit: Merja Hartikainen, Luke

Kartat: Hannu Ojanen, Luke ja s. 46: Jari Johansson

**Kuvat: Luke arkisto/ Merja Hartikainen, Tarja Hietaranta, Sirkka Juhanoja
ja Emma Vanhatalo**

Kiitokset

Kiitän kaikkia teitä, jotka olette vastanneet vuosien 2005–2013 aikana Jokioisten kartanon kasvikuulutukseen. On ollut ilo keskustella kanssanne ja kerätä kasveihin liittyviä muistoja ja kasvinäytteitä talteen! Ilman teitä ei Wendlan puutarhaa olisi.

Kiitän myös Hämeen ammattikorkeakoulun hortonomiharjoittelijoita ja Hämeen ammattiopiston puutarhuriharjoittelijoita innostuneesta työhön tarttumisesta ja ideoinnista. Erityiskiitos Aalto yliopiston maisema-arkkitehtiharjoittelijalle tuoreesta ja oivaltavasta tavasta valokuvata puutarhan kasvillisuutta.

Haluan kiittää myös paikkatietosuunnittelija Hannu Ojasta mainiosta yhteistyöstä karttojen ja kasvitietokannan parissa. Samoin tutkijakollegaa Maarit Heinosta haluan kiittää oikoluvusta, paneuduit kiireenkin keskellä teksteihini ja sain monta hyvää korjausehdotusta! Ja kiitos Outi Kasari, kun ennätit auttamaan kuvatiedostojen kanssa ja tulostamisessa!

Kaiken taustalla vaikuttaa Kansallinen kasvigeenivaraohjelma, josta lähti aikanaan ajatus koota Jokioisten kartanon kasvillisuutta ja tuoda esille myös muita kasvigeenivaroja.

Oppaan tekeminen ei olisi ollut mahdollista ilman rahoitusta. Wendlan opas laadittiin DEVEPARK-hankkeessa, jossa kehitettiin historiallisten puistojen kestävää hoitoa ja soveltuvuutta puutarhamatkailuun Suomessa ja Virossa 2009–2012. Hanketta rahoitti Central Baltic INTERREG IV A Programme 2007–2013. Opas on päivitetty kansallisen kasvigeenivaraohjelman rahoituksella

Jokioisissa 7.6.2019

Merja Hartikainen

Puutarhan yleiskartta

Tervetuloa Wendlan puutarhaan!

Wendlan puutarha esittelee Jokioisten kartanopuiston kasvillisuutta, kasvigeenivaroja ja kaupoista saatavilla olevia FinE®-tavaramerkittyjä puutarhakasveja. Kartanokasvit ovat pääosin puutarhan keskellä olevissa näytepenkeissä.

Wendlan puutarhan sijaitsee Jokioisten kartanon alueella, Suomen vanhimman parsinavetan takana. Tämä Museoviraston suojelema rakennus valmistui vuonna 1799. Puutarha on saanut nimensä kartanoherra **Ernst Gustav von Willebrandin** (omistaja 1791–1809) vaimon, **Wendla Gustava von Willebrandin** mukaan.

FinE® -kasveja

WEndlan puutarhassa kasvaa FinE®-tavaramerkittyjä herukoita, luumuja, kirsikoita, omenapuita, ruusuja, pensasangervoja ja vuohenkuusamia. Tunnuksella varustetut kasvit ovat ilmastollisesti kestäviä ja käyttöominaisuuksiltaan tutkittuja kasveja. Ne on lisätty tautitestatuista emokasveista.

Tunnus auttaa valitsemaan kestäviä ja kauniita kasveja. Lyhenne FinE tulee sanoista Finnish Elite, tunnuksen omistaa nykyään Taimistoviljelijät ry.

Puistossa saa

- kulkea ja kuvata
- maistella marjoja ja hedelmiä

Puistossa ei saa

- vahingoittaa kasveja
- poimia astiaan
- roskata

KARTANON KASVIT _____ 9

Kartanon perennat, sipuli- ja mukulakasvit _____ 12

Raunioyrtit <i>Symphytum</i> L. _____	12
Vuohenjuuret _____	14
Pionit _____	15
Liljat _____	18
Päivänliljat _____	20
Narsissit _____	21
Neilikat _____	24
Sormustinkukat _____	25
Leimut _____	26

Kartanon pensaita _____ 28

Tarhapimpinellaruusut _____	28
Kirkonruusut _____	30
Kartanoruusut _____	31
Neidonruusut _____	32
Tarhakurtturuusu _____	33
Jasmikkeet _____	34

GEENIVARAKASVIT PUUTARHASSA _____ 35

Pietaryrtit, ilmasipulit ja hapankirsikat _____ 38

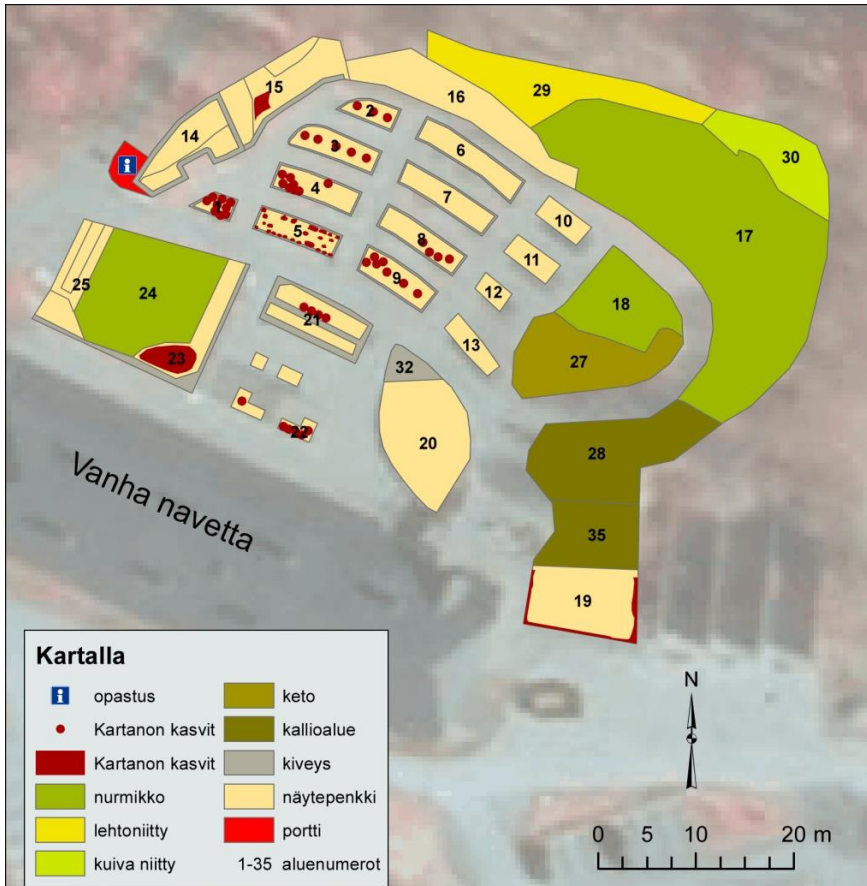
Vanhoja hyötykasveja _____ 41

Hierakat _____	43
Savikat _____	44
Köynnöspinaatti _____	44

Japaninruusukvittenien kokoelma _____ 46

JOKIOISTEN PUUTARHAKOhteet _____ 48

Kartanon kasvit

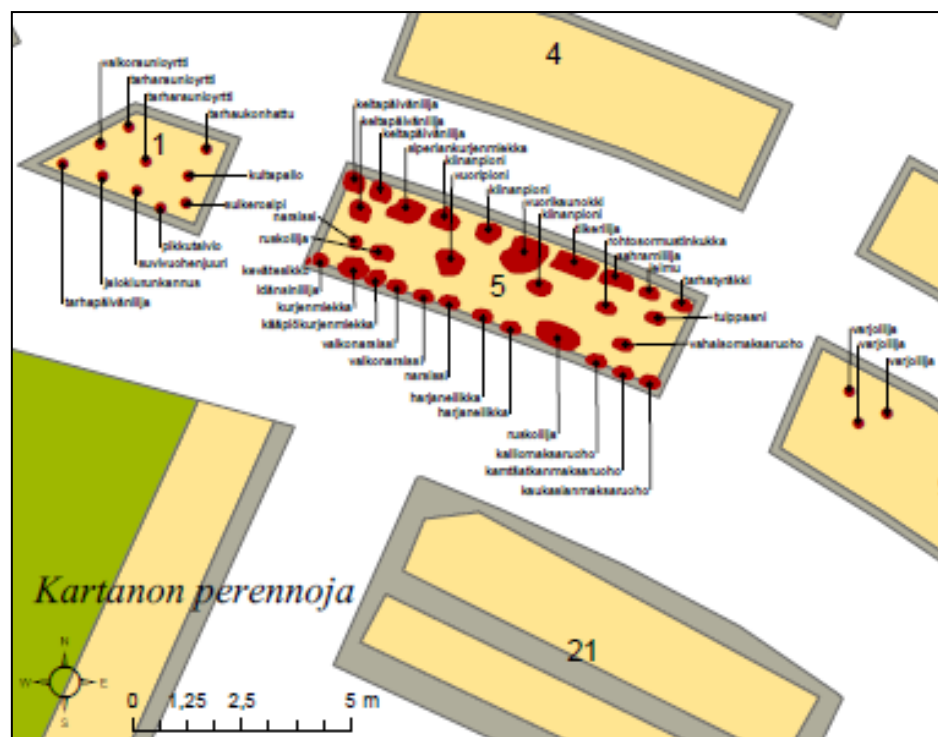

Puutarhan kartanokasvit on joko kerätty kartanoalueelta tai ne on löydetty lähialueen puutarhoista kasvikuulutuksen perusteella. Kartanopuiston ja sen lähialueen kasvillisuus inventoitiin vuosien 2005–2006 aikana. Monet vanhat pensaat ja perennat olivat vielä viljelyjäänteinä jäljellä puiston laitamilla ja näistä viitisenkymmentä kasvikantaa on siirretty Wendlan puutarhaan.

Jokioisten kartanon kasvillisuutta kuulutettiin inventoinnin yhteydessä. Näitä kartanon karkulaisiksi nimettyjä kartanolta peräisin olevia kasvikantoja on puutarhassa kolmisenkymmentä. Kasveista on talletettu niihin liittyvät tarinat ja muistot sekä useista marjakasveista on tehty DNA-analyysi lajikkeen määrittämiseksi.

Wendlan puutarhassa kasvava siperiankurjenmiekkä (*Iris sibirica*) on kotoisin Jokioisista Siirappimestarin asunnon pihalta.

Kartanon perennat, sipuli- ja mukulakasvit

Wendlan puutarhan kokoelmassa on yhteensä 57 perenna-, sipuli- ja mukulakasvikantaa, -lajiketta tai lajia. Näistä 13 kasvikantaa on löytynyt kasvikuulutuksen yhteydessä lähipuutarhoista ja 22 kasvikantaa on siirretty Jokioisten kartanon alueelta Wendlan puutarhaan. Loput kasvit ovat joko Jokioisista jo aiemmin kerättyjä vanhoja kasvikantoja tai puutarhaan koristetarkoituksessa istutettuja. Suurin osa ruohovartisista perennoista on istutettu näytepenkkiin numero viisi pääosin vuosien 2006–2007 aikana. Myös näytepenkeissä 1 ja 9 on perennoja.

Näytepenkkien 1, 5 ja 9 perennat:

Raunioyrtit *Symphytum* L.

Raunioyrtit ovat lemmikkikasveihin kuuluvia karheen karvaisia rohdos- ja koristekasveja. Suomessa tavataan rohto-, tarha- ja ruotsinraunioyrttiä. Nimensä mukaan ne kasvavat usein talojen raunioilla, teiden tai ojien varsilla viljelyjäänteinä. Rohtoraunioyrtti (*S. officinale*) kasvaa luonnonvaraisena Euroopassa ja sitä on viljelty Välimeren maissa ja joissakin Afrikan maissa. Tarharaunioyrtti (*S. asperum*) on kaukasialainen laji, joka on tuotu Eurooppaan sikojen rehukasviksi. Rohto- ja tarharaunioyrtin risteytyessä on syntynyt ruotsinraunioyrtti (*S. uplandikum*), josta on ensimmäisen kerran kirjoitettu lajikuvaus Ruotsissa.

Raunioyrtit aloittavat kukintansa kesäkuussa ja kukinta jatkuu elo-syyskuulle. Rohtoraunioyrttejä on viljelty Suomessa rohdos- ja koristekasvina 1700-luvulta lähtien. Sitä on käytetty vaikeiden haavojen ja luunmurtumien hoidossa. Ruotsin- ja tarharaunioyrtti ovat olleet Suomessa koristekasveja.

Wendlan puutarhan kokoelma

Valkoraunioyrtti *Symphytum officinale* var. *bohemica* L.

Valkoraunioyrtti on rohtoraunioyrtin valkokukkainen muoto. Valkoraunioyrtistä on eniten havaintoja Etelä- ja Lounais-Suomesta. Edesmenneen kotiseutuneuvos **Alli Branderin** mukaan nykyisin Humppilantien varrella kasvava valkoraunioyrtti on levinnyt tien varteen Jokioisten kartanopuistosta. Tämä kasvi on kerätty Lammintien ja Humppilantien risteyksen läheltä vuonna 2005.

Tarharaunioyrtti *Symphytum asperum* L.

Wendlan puutarhaan istutettu tarharaunioyrtti on löytynyt vuonna 2005 Jokioisten kartanon työläisasuntoalueelta, Tallinmäeltä. Se kasvoi alueella, jossa on ennen sijainnut satulasepän ja pehtorin asuintalot.

Tarharaunioyrtti on komea kasvi, joka ei leviä puutarhassa yhtä paljon kuin rohtoraunioyrtti. Tarharaunioyrtti kasvaa kookkaaksi ja tuottaa suuren määrän lehtimassaa. Kasvi vaatiikin tukea pysyäkseen pystyssä. (Huom! kyltissä on väärä tieteellinen nimi) Kuvat: Luke arkisto/ Merja Hartikainen

Vuohenjuuret

Suvivuohenjuuri *Doronicum pardalianches* L.

Suvivuohenjuuri kasvaa luonnonvaraisena Länsi- ja Keski-Euroopassa, Tanskassa siitä on kerätty herbaarionäyte 1630-luvulla. Ruotsissakin sitä on voitu viljellä 1600-luvulla, mutta ainakin vuonna 1864 se on otettu Göteborgissa myyntiin.

Vuohenjuuria on viljelty Suomessa 1800-luvun lopulta alkaen, 1900-luvun alussa kevätkuohenjuuri (*D. orientale*) ja isovuohenjuuri (*D. plantagineum*) ovat olleet aika harvinaisia.

Suvivuohenjuuri kasvaa 50–100 cm korkeaksi ja se kukkii myöhemmin kuin muut vuohenjuuret. Suvivuohenjuuren keltaiset mykeröt ovat melko pienet, ja niitä on samassa kukkavarressa useimmiten 5-8. Suvivuohenjuuren lehdet ovat hammaslaitaiset ja herttamaiset.

Wendlan puutarhan

kokoelma

Suvivuohenjuuri löytyi Jokioisten kartanopuiston läheisestä Tallinmäestä, kartanon pehtorin tontilta.

Perenna kasvoi vanhan kaivon vieressä. Sen alkuperästä ei ole mitään muuta tietoa. Talo on purettu vuonna 1964 tai 1965.
Kuva: Luke arkisto / Merja Hartikainen

Pionit

Vuoripioni *Paeonia humilis* Retz. 'Juhannuspioni'

'Juhannuspioni' kukkii kesäkuussa violetin vaaleanpunaisin kukin. Pallomaisten kukkien uloimmat terälehdet ovat leveät ja kukan keskellä on tiheässä kapeita terälehtiä. Lehdet ovat himmeän sinivihreät päältä ja karvaiset lehtien alapuolelta. Kasvi on melko matala, noin puolimetriä korkea. Pioni on arka harmaahomeelle ja se tarvitsee hyvin ojitetun kasvupaikan.

'Juhannuspioni' tunnetaan parhaiten Suomesta, mutta sitä on löydetty myös muista Pohjoismaista. Sitä on ollut myynnissä Suomessa ainakin yhdellä taimistolla vuonna 1847. Pioni on levinnyt ihmisten jakaessa sitä toisilleen, myynnissä 'Juhannuspioni' on ollut erittäin vähän.

Wendlan puutarhan kokoelma

Puutarhan 'Juhannuspioni' on kerätty Jokioisista yksityispihalta. Kuva: Luke arkisto / Emma Vanhatalo

Kiinanpionit *Paeonia lactiflora* Pall.

Kiinan- eli jalopioneja on myyty Suomessa 1800-luvun puolivälistä lähtien ja 1920-luvulla ne olivat erityisen suosittuja. Kiinanpioneja on alun perin jalostettu Kiinassa ja 1800-luvulta alkaen Euroopassa. Kiinanpionilajikkeiden kukat voivat olla yksinkertaiset tai kerrotut ja useimmiten niissä on voimakas tuoksu.

Erikoistuntomerkkinä tälle kasvilajille on suorat tasaisesti kapenevat varastojuuret. Kiinanpionit talvehtivat Suomessa hyvin.

Wendlan puutarhan kokoelma

Kiinanpioni 'Festivo Maxima'

Tämä pioni on kasvanut Jokioisten Matkustajakodin puutarhassa, jonka omenapuiden alle istutettiin kaksi tainta 1950-luvun alussa.

Jokioisten kartanon puutarhuri on ollut perheen vanhempien hyvä ystävä ja epäillään pionien olevan kotoisin Jokioisten kartanolta.

Pioni siirrettiin 1950–1960-lukujen vaihteessa perheen huvilan kukkamaahan Tammelaan, josta Wendlan puutarhan pioni lisättiin vuonna 2007. Kuva: Jussi Tepponen

Paeonia sp

Tämä vielä tunnistamaton pioni on saatu Wendlan puutarhaan Jokioisilta, Vaulammin kylästä. Se on peräisin Jokioisten kartanolta ennen sotia, mahdollisesti jo 1930-luvulla.

Talon silloinen miniä muistaa, kuinka Jokioisten kartanon puutarhalla työskennellyt mies kuljetti pionin nytyissä kantaen tämän talon puutarhaan istutettavaksi. Matkaa metsän poikki kartanolta talolle on kuutisen kilometriä. Maatalon päärakennuksen edustalle oli saman henkilön ohjeiden mukaan perustettu kartanon lailla kukkaympyrä ja korttelijakoinen hedelmätarha.

Jokioisten kartanolla muistellaan olleen ”tummanliiloja pioneja, keskikorkeaa ja korkeaa”. Tämä pionin kukat ovat tumman violetinpunaisia. Pioni kukkii heinäkuussa. Kukkien uloimmat terälehdet ovat leveät ja kukinto on pallomainen. Lehdiltään pioni on kiinanpionin kaltainen.

Liljat

Varjolilja *Lilium martagon* L.

Varjoliljaa tiedetään viljellyn Suomessa 1700-luvulla, mm. Turun akatemian professori **Pietari Gadd** on viljellyt sitä omassa puutarhassaan. Varjolilja on kartanopuutarhojen kasvi, joka viihtyy parhaiten varjoisissa puiden katveissa. Se kasvaa jopa puolitoista metriä korkeaksi kukkiakseen heinä-elokuussa alas nuokkuvin kukin. Useimmiten tuoksuvat kukat ovat samean violetinpunaisia, mutta myös valkoisia ja tummanviolettikukkaisia varjoliljoja löytyy. Kukien terälehdet kaartuvat kauniisti taaksepäin ja pitkät heteet ovat punertavat. Varjolilja lisääntyy kohtuullisesti siemenistä.

Wendlan puutarhan kokoelmassa

Varjolilja 'Album'

Kotiseutuneuvos **Alli Brander** muistaa Jokioisten kartanolla kasvaneen valkoisia varjoliljoja (*Lilium martagon* 'Album') kartanon päärakennuksen itäpuolella "rappusten välissä".

1920-luvun valokuvista voi erottaa päärakennuksen oikealla puolella pyöreän kukkaympyrän, jossa kasvaa vaaleita pitkävartisia kukkia. Nämä kukat ovat voineet olla juuri Branderin muistelemia varjoliljoja. Wendlan puutarhan varjoliljat, sekä valkoiset että vaaleanvioletit yksilöt on kerätty Jokioisten kartanon puiston läheltä, Tallinmäen alueelta Perälä-nimisen talon pihasta. Kasvien on arveltu siirtyneen Tallinmäelle kartanopuistosta. Kuva: Luke arkisto / Emma Vanhatalo

Ruskolilja *Lilium bulbiferum* L.

Sahramililja *Lilium bulbiferum* subsp. *croceum* L.

Ruskolilja on kotoisin Keski- ja Itä-Euroopasta. **Eliaz Tillandsin** mukaan ruskoliljaa kasvatettiin Turun seudulla koristekasvina 1600-luvun loppupuolella.

Ruskoliljaa kutsutaan usein keisarikruunuksi niin Suomessa kuin Ruotsissakin (kejsarkrona). Ruskolilja kukkii heinä-elokuussa oranssinpunaisin kukin. Ylimpien lehtihankojen tyvellä on mustia itusilmuja, joista kasvia on helppo lisätä.

Sahramililja on ruskoliljan alalaji. Se on hiukan tanakkavartisempi, matalampi ja suurikukkaisempi. Kukka on voimakkaamman punainen kuin ruskoliljalla. Sahramililja ei tuota lehtihankoihin itusipuleita.

Wendlan puutarhan kokoelma

Puutarhan rusko- ja sahamililjat ovat kotoisin jokioislaisen torpan pihasta, jossa ruskolilja on kasvanut ainakin 1930-luvulta lähtien. Talon asukkaat epäilevät ruskoliljan saadun Jokioisten kartanolta, sillä luovuttajien isoisä työskenteli vuosina 1901–1938 kartanon myllärinä ja oli kartanopuutarhurin hyvä ystävä ja itsekin puutarhaharrastaja.

Tiedetään, että Jokioisten kartanon puutarhuri on 1930–1940-luvulla lahjoittanut toiseen jokioislaiseen taloon ruskoliljaa. Vuoden 2011 aikana kartanopuiston itäpuolelle tammien alle ilmestyi muutama ruskolilja kukkimaan. Kuvat: Luke arkisto / Emma Vanhatalo

Päivänliljat

Keltapäivänlilja *Hemerocallis lilio-asphodelus* L.

Päivänliljoja kasvaa luonnonvaraisena Itä-Aasiassa, josta niitä on tuotu koristekasviksi Eurooppaan, ensimmäisen kerran päivänlilja on mainittu eurooppalaisessa kirjallisuudessa vuonna 1571. Upsalan kasvitieteellisessä puutarhassa kasvi on mainittu kasvaneen vuonna 1685. Suomeen kasvia on arveltu tuodun 1800-luvulla. Päivänliljojen tuoksuvat keltaiset kukat kestävät useimmiten pari päivää. Kukinta alkaa kesäkuun lopulla.

Wendlan puutarhan kokoelma

Wendlan puutarhan päivänliljoista yksi on kerätty kartanopuistosta (kasvikanta LÖY 14) ja toinen kartanon lähialueelta (kasvikanta LÖY 55). Kartanopuiston itäosassa penkereellä kasvaa päivänliljaa ja sitä on löytynyt pieni esiintymä myös aivan läntisimmästä osasta puistoa. Kartanopuistossa on löytyneen valokuvan mukaan vuonna 1914 ollut pitkä kukkiva päivänliljaistutus omenatarhan kupeessa. Nykyään sitä kasvaa istutuksena Kivimakasiinin puistonpuoleisella eteläsivustalla. Päivänlilja LÖY 55) on kerätty Kartanon työläisten asuinalueelta, Tallinmäestä. Luke arkisto / Emma Vanhatalo

Narsissit

Valkonarsissi *Narcissus poëticus* L. ja

Tähtinarsissi *Narcissus x incomparabilis* L.

Euroopassa tunnetaan 27 luonnonvaraista viljeltyä narsissilajia. Valkonarsissi (*Narcissus poëticus*) ja keltanarsissi (*N. pseudonarcissus*) ovat aiemmin olleet eniten viljeltyjä narsissilajeja. Monet lajikkeet ovat syntyneet valko- ja keltanarsissin risteyminä, niiden lajinimi on tähtinarsissi (*N. x incomparabilis*).

Ensimmäiset kirjalliset maininnat narsisseista ovat 1500-luvulta, kun englantilainen **William Turner** kuvasi 24 erilaista narsissilajia tai lajiketta. Saksalainen kasvitieteilijä **Basilus Besler** kirjoitti vuonna 1613 kuvauksen neljästäkymmenestä erilaisesta narsissista. Ruotsissa narsisseista on kirjoiteltu 1700-luvun alusta lähtien ja myös **Carl von Linné** on kuvannut vuonna 1753 kuusi erilaista narsissiryhmää.

1800-luvun puolivälissä Englannissa aloitettiin narsissien jalostus, mikä lisäsi narsissilajikkeiden määrän moninkertaiseksi. Nykyään narsissilajikkeita tunnetaan miltei 2000.

Suomessa narsissi (narsisseblomma) mainitaan ensimmäisen kerran kuuluvan Turun seudulla viljeltyjen kasvien joukkoon 1600-luvun loppupuolella. On arveltu, että narsissien viljely olisi Suomessa yleistynyt 1800-luvun puolivälissä.

Wendlan puutarhan kokoelma

Jokioisten kartanolla muistetaan kukkineen valkoisia narsisseja puiston itäpuolen nurmikoilla. Kulttuurikasvillisuuden inventoinnin yhteydessä vuosina 2005–2006 nurmialueelta ei löytynyt valkoisia narsisseja. Wendlan puutarhaan on istutettu kaksi valkokukkaista narsissia, joista kanta 'Wnro 120' on valkonarsissi ja narsissikanta 'Wnro 168' on tähtinarsissi.

Molemmat narsissit on kerätty Jokioisten kylästä puutarhasta, josta molemmat siellä kasvavat narsissit muistetaan 1970-luvulta. Talo sijaitsee aivan Jokioisten kartanon myllärin talon lähellä ja talojen emännät ovat olleet hyviä ystäviä keskenään. Epäillään, että valkonarsissi olisi kotoisin kartanon myllärin pihasta ja siten alun perin Jokioisten kartanolta. Samoja narsissikantoja löytyy samalta asuinalueelta useammasta pihasta. Kummassakin narsississa on hieno tuoksu.

Valkonarsissin tunnistaa valkoisten terälehtien keskellä olevasta lyhyestä punareunaisesta torvimaisesta lisäteriöstä. Puutarhan tähtinarsissilla on lyhyt keltainen teriö, josta puuttuu punainen reuna.

Kuvat: Luke arkisto/ Merja Hartikainen

Tulppaanit

Tarhatulppaanit *Tulipa gesneriana* L.

Tarhatulppaanit ovat tulppaaneista suosituimpia. Tarhatulppaanit eivät ole samaan yksittäiseen lajiin kuuluvia, vaan ne muodostavat risteymäryhmän. Esimerkiksi papukaijatulppaanit, ripsireunaiset Crispa-tulppaanit ja yleiset Darwin-tulppaanit ovat tarhatulppaanilajikeryhmiä. Kaupoissa keväällä myytävät tulppaanit ovat kasvihuoneissa hyödettyjä tarhatulppaaneja. Kaikkiaan tunnetaan 100 tulppaanilajia ja tuhansia lajikkeita.

Alun perin tulppaani on tuotu Turkin kautta Eurooppaan, Wieniin vuonna 1554 ja Wienistä se kulkeutui Hollantiin, jossa tulppaanien jalostaminen alkoi. Hollannissa kehittyi tulppaanimania, jolloin yksittäisen tulppaanisipulin hinta kohosi jopa käsityöläisen kymmenen vuoden palkan suuruiseksi. Mania päättyi vuonna 1637 hinnan romahdukseen.

Eliasz Tillands (1683) mainitsee tulppaania (*Tulipa*) esiintyneen Turun seudulla. Samoin 1780-luvulla Turun seudulta on maininta metsätulppaaneista (*Tulipa sylvestris*) puutarhassa ja Turun akatemian kemian professori, **Pietari Gadd** viljeli yksinkertais- ja kerrottukukkaisia tulppaaneja Turun seudulla 1700-luvun jälkipuoliskolla. Tarhatulppaanin viljely yleistyi Suomessa 1800-luvun alkupuolella.

Wendlan puutarhan kokoelma

Jokioisten kartanon puiston itäosasta löytyi vuonna 2005 kukkivia punaisia tarhatulppaaneita. Kukissa oli sininen pohjus. Tulppaanin sipuleita siirrettiin muutama Wendlan puutarhaan. Kun Wendlan puutarhan kiveyksiä asennettiin

2006, säilytettävä kasvillisuus siirrettiin vuodeksi muutaman kilometrin päähän hiekkamaahan.

Vuonna 2007 tulppaanin sipulit istutettiin takaisin Wendlan puutarhaan. Yllätys oli suuri, kun tulppaanit kukkivat: Niiden terälehdet olivat kauniin marmoroituja ja punainen väri on hehkuva. Kartanopuiston löytötulppaani oli jalostunut siirremaavuoden aikana tuntemattomasta syystä.

Neilikat

Harjaneilikka *Dianthus barbatus* L.

Harjaneilikka on kotoisin Etelä-Euroopasta, jossa munkit ovat kasvattaneet harjaneilikkaa jo 900-luvulla. Suomessa neilikkaa on viljelty koristekasvina jo 1500-luvulla ja 1600-luvun loppupuolella neilikkaa (Nälicka Cuccainen) on viljelty Turun seudun puutarhoissa.

1700-luvulla Suomesta prässättyjen kasvinäytteiden mukaan harjaneilikat ovat olleet vaatimattomamman näköisellä, niiden kukat ovat sijainneet pieninä ryhmittyminä useammassa lehtihangassa pitkin kasvin vartta. Nykyisissä harjaneilikoissa kukat ovat tiheinä ryhmittyminä kukkavarsien päissä. Kukat voivat olla valkoisia, punaisia tai kirjavia.

Harjaneilikka on kaksivuotinen kasvi, joka kukkii toisena vuotenaan. Paitsi siemenistä se lisääntyy kasvullisesti myös juurtuvista varsistaan.

Wendlan puutarhan kokoelma

Näytepenkissä 5 kasvaa kaksi harjaneilikkakantaa. Näistä toinen on kerätty vuonna 2005 kartanon työväestön asuinalueelta Tallinmäestä. Kartanopuiston itäpuolelta löytyi vuonna 2010 puoliympyränmuotoinen harjaneilikkaesiintymä (kuva). Tällä alueella on sijainnut 1800- ja 1900-

lukujen vaihteessa herrasväen oleskelualue kukkaistutuksineen. Kuva: Merja Hartikainen/ Luke arkisto

Sormustinkukat

(Rohto)sormustinkukka *Digitalis purpurea* L.

Sormustinkukka on mereisiin olosuhteisiin sopeutunut kaksivuotinen ruoho, joka kasvaa luonnonvaraisena Länsi-Euroopassa, kuten Norjan länsirannikolla. Vielä Tukholman seudulla se villiintyy puutarhasta luontoon, sen sijaan Suomessa se harvoin esiintyy viljelykarkulaisena luonnossa.

Sormustinkukkaa on käytetty vuosisatojen ajan rohdoskasvina, 1700-luvulla havaittiin sen erityisesti tehostavan sydämen toimintaa. Koko kasvi on myrkyllinen ja hiukankin liikaa nautittuna se voi aiheuttaa sydämen kammiovärinän ja kuoleman.

Suomessa kasvia on viljelty kartanopuutarhoissa ja maatalojen puutarhoissa. Sormustinkukan siemenet säilyvät vuosikymmeniä itämiskykyisinä, joten kukkavarret kannattaa katkaista ennen siementen kypsymistä, ellei halua kasvin leviävän istutuspaikan ulkopuolelle.

Wendlan puutarhan kokoelma

Jokioisten kartanopuiston länsipuolelta kurtturehtiruusujen välistä löytyi vuonna 2009 yksi sormustinkukan ruusuke, joka siirrettiin Wendlan puutarhaan.

Signe Branderin vuonna 1926 ottamassa valokuvassa Jokioisten kartanopuiston itäpuolen kukkaympyrässä vaikuttaa kasvaneen valkokukkaisia pitkävartisia kukkia. Koska kuvan kasvit näyttävät avaavan kukkansa alhaalta alkaen ja kukkavarsi näyttää pitenevän ja kapenevan kukinnan edetessä, kuvan kasvit ovat voineet olla juuri valkoisia sormustinkukkia. Kuva: Luke arkisto/ Merja Hartikainen

Leimut

Phlox sp.

Pohjois-Amerikasta kotoisin olevia leimukukkasukuja (*Phlox* sp.) tunnetaan 67. Näistä Suomessa viljellään esimerkiksi kiilto- (*P. carolina*), syys- (*P. paniculata*), täplä- (*P. maculata*), ruusu- (*Phlox x procumbens*), rönsy (*P. stolonifera*) ja sammalleimua (*P. subulata*).

Eurooppaan tuotiin ensimmäiset leimut 1720-luvulla Amerikasta. Tämän ”floksin” kantamuoto on liila- ja pienikukkainen, korkeahko kasvi. Yksinkertaiskukkaisia leimuja voi yhä löytää vanhoista puutarhoista.

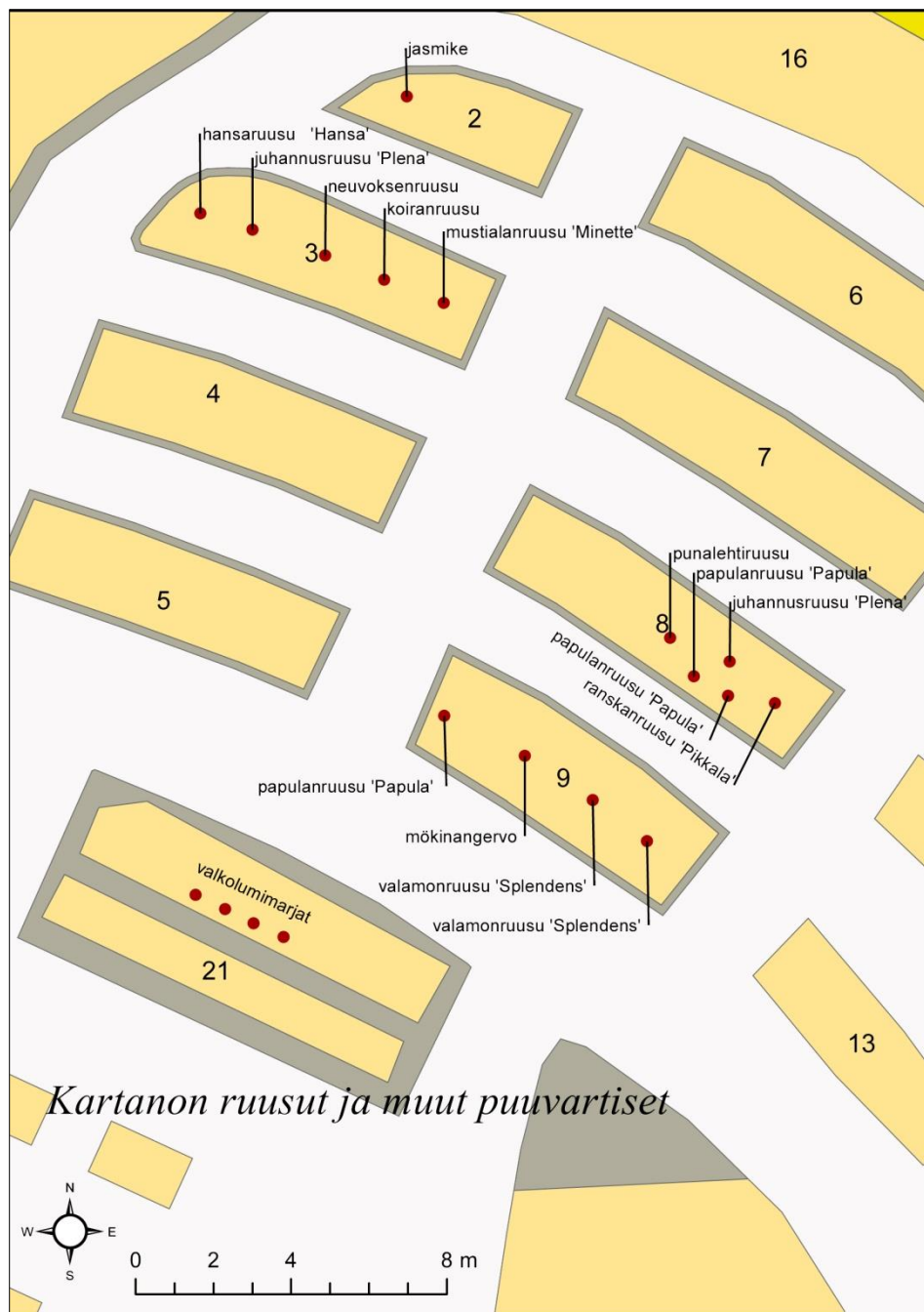
Leimukukkien jalostaminen alkoi 1800-luvun loppupuolella ja lajikkeita on satoja. Suomessa leimut ovat olleet erityisesti 1900-luvulla suosittuja puutarhakasveja.

Wendlan puutarhan kokoelma

Puutarhassamme kasvaa toistaiseksi määrittämätön vaaleanvioletti leimu. Jokioisten puutarhassa työskennellyt henkilö on muistellut kartanonpuiston kukkaympyrässä kasvaneen vaaleanviolettia ja vaaleanpunaista syysleimua 1900-luvun puolenvälin jälkeen. Leimu löytyi Tallinmäen alueelta kartanopuiston vierestä.

Kuva: Emma Vanhatalo
/ Luke arkisto

Kartanon ruusut ja muut puuvartistiset

Kartanon pensaita

Jokioisten kartanon alueelta on siirretty 12 puuvartista koristekasvikantaa, joista ruusuja (*Rosa* sp.) on seitsemää eri lajia tai lajiketta. Lisäksi Wendlan puutarhassa kasvaa neljä lähialueen taloista löytynyttä koristepensaslajia, jotka ovat kulkeutuneet kartanon ulkopuolelle.

Kartanon pensaita suurin osa on näytepenkeissä 2,3,8 ja 9, mutta myös pergolasta löytyy kartanolta peräisin olevaa kasvillisuutta.

Tarhapimpinellaruusut

Tarhapimpinellaruusut (*Rosa Pimpinellifolia*-ryhmä) ovat syntyneet pimpinellaruusuja risteytymällä. Niiden jalostaminen alkoi 1700-luvun lopulla skotlantilaisella taimitarhalla. **Robert Brown** siirsi kauneimpia luonnonvaraisia pimpinellaruusuja tarhalleen kasvamaan ja valitsi näiden pensaiden siementaimista kerrannaiskukkaisia muotoja lisäykseen. 1800-luvun alussa tarhapimpinellaruusuista oli saatavilla 300 lajiketta.

Venäjällä tarhapimpinellaruusujen jalostus alkoi 1850-luvulla Pietarin lähellä Tsarskoje Selossa, jossa tsaarin hovipuutarhuri kylvi kerrannaiskukkaisten valkoisen ja vaaleanpunaisen tarhapimpinellaruusujen siemeniä.

Voidaan olettaa, että osa suomalaisista tarhapimpinellaruusuista on peräisin juuri Venäjältä, sillä itäiset vanhat ruusukannat ovat hyvin talvenkestäviä. Suomalaisista taimistoluetteloista pimpinellaruusuja löytyy 1840-luvulta lähtien, niitä istutettiin kartanoiden ja pappiloiden puutarhoihin. Nykyään vanhoja tarhapimpinellaruusuja löytyy erityisen paljon Skotlannista ja Suomesta.

Wendlan puutarhan kokoelma

Papulanruusu *Rosa* 'Papula'

Papulanruusu on kotoisin Pohjois-Saksasta, josta se kulkeutui saksalaisen matematiikan opettajan tai hänen vaimonsa mukana Viipuriin Papulan kartanon maille perustettuun saksalaiseen poikien sisäoppilaitokseen. Kun koulu lakkautettiin, pariskunnan poika pelasti ruusun Vonkurin kartanoon Viipurinlahdelle. Vonkurin kartanosta ruusun pelasti edelleen pariskunnan pojan tytär, joka kuljetti ruusun Hämeeseen Teiskolan kartanoon. Papulanruusua tavataan usein vanhoissa kartanopuutarhoissa. Sen kerrannaiset kukat ovat vaaleanpunaiset.

Jokioisten kartanon alueelta löytyy yhä papulanruusua Kivi- eli Viljamakasiini takaa syreenien alta, kartanon päärakennuksen edestä kukkaympyrän luota, kartanon itäpuolelta kuusiaidan juurelta ja Satulamestarin tontilta Tallinmäeltä. Papulanruusua tiedetään siirretyn Forssaan yksityispihaan Jokioisten kartanolta kuusiaidan viereltä.

Wendlan puutarhassa näytepenkki 8: ssa kasvaa satulamestarin tontilta (Wnro 127) ja kartanopuistosta tuntemattomalta paikalta kerätty papulanruusu (Wnro 128). Näytepenkki 9:n päässä kasvava ruusupensas (Wnro195, kuvassa) on kukkaympyräkasvustosta siirretty ja Wendlan puutarhassa papulanruusuksi tunnistettu.

Kirkonruusut

Kirkonruusut (*Rosa Francofurtana* – ryhmä) ovat ranskanruusujen ”alaryhmä”. Aiemmin kirkonruusuksi nimitettiin vain yhtä ruusukantaa, nykyään kirkonruusuiksi luetaan useita ruusukantoja.

Wendlan puutarhan kokoelma

Valamonruusu ‘Splendens’

Valamonruusu on pitkään Suomessa ja Skandinaviassa viljelty kestävä perinneruusu. Sitä on ollut hyvin saatavilla taimikaupoissa, tosin osa myydyistä ruusuista on vartettu johonkin muuhun ruusuun. Kotimaiset valamonruusut ovat omajuurisia ja kestäviä. Valamonruusu on saanut nimensä sen ruotsalaisesta valmoros-nimestä (unikkoruusu). Valamonruusu kukkii kesä-heinäkuun vaihteessa karminpunaisiin loistaviin kukin. Se menestyy Oulun korkeudelle asti. Ruusu leviää voimakkaasti juurivesoista.

Wendlan puutarhan valamonruusuista toinen (Wnro 123) on löydetty Jokioisten kartanopuiston läheltä satulamestarin tontilta Tallinmäeltä. Valamonruusua kasvaa myös Kartanopuistossa Impilinnan takana. Toinen valamonruusukanta (Wnro 193) on kerätty Loimijoen toiselta puolelta kartanon saunan läheltä joenpenkalta. Rannalle on aikoinaan viety maata Jokioisten kartanon muutostöiden yhteydessä.

Kuva: Luke arkisto/Emma Vanhatalo

Kartanoruusut

Erityisesti hollantilaiset ovat jalostaneet kartanoruusuja eli ”satalehtiruusuja” (*Rosa Centifolia*-ryhmä) vuosina 1580–1710. Monissa hollantilaisissa maalauksissa esiintyy juuri näitä tuolloin suosittuja hyvin kerrannaisia ruusulajikkeita. Kartanoruusut ovat rentokasvuisia, matalia ja leveitä pensaita. Ne eivät tee kovin paljoa juurivesoja. Sammalruusut (*Rosa Centifolia Muscosa* – ryhmä) ovat kartanoruusujen silmumutaatiosta syntyneitä.

Wendlan puutarhan kokoelma

Kartanoruusu ‘Pikkala’

Wendlan puutarhan kartanoruusu ”Pikkala” on kerätty Jokioisten Latovainion kylästä, Kuuselan talosta. Talo on ilmeisesti ollut Jokioisten kartanon rälssitalo.

Juho ja Fanny Simola ostivat Kuuselan pakkohuutokaupasta vuonna 1932. Fanny Simola oli innokas puutarhaharrastaja ja hän tunsikin hyvin Jokioisten kartanon puutarhurin. Kartanon puutarhuri toi hänelle kyseisen ruusun kertomatta lajikkeen nimeä.

Ruusu on istutettu talon pihaan 1930–1940 – luvulla. Sitä on kutsuttu kartanoruusuksi.

Kuva: Luke arkisto/ Emma Vanhatalo

Neidonruusut

Neidonruudujen (*Rosa Alba*-ryhmä)arvellaan syntyneen kahden ruusun risteymänä: ne ovat saaneet joltakin koiranruusulta (*R. canina* ssp.) voimakkaan kasvutapansa ja kesädamaskonruusulta (*R. Damascena*-ryhmä) vanhan ajan ruusun tuoksunsa. Keski-Euroopassa neidonruusut ovat olleet suosittuja keskiajalla, valkoisia ruusuja pidetään puhtauden symboleina. Niinpä valkoisia neidonruusuja on aseteltu renessanssiajan Neitsyt Marian maalauksiin. Suomessa neidonruusuja on viljelty ainakin 1800-luvun lopulla ja niitä voi yhä löytää Etelä-Suomen kartanoiden puutarhoista.

Neidonruusujen kerrannaiset kukat ovat useimmiten valkoisia tai hempeän vaaleanpunaisia ja raikkaan tuoksuisia. Lehdet ovat tumman sinivihreitä.

Wendlan puutarhan kokoelma

Mustialanruusu 'Minette'

Ruusun on jalostanut ranskalainen **J.P.Vibert** vuonna 1819. Mustialanruusu -nimensä se on saanut Mustialan maatalousoppilaitoksesta, jonka taimistosta se levisi suureen osaan Suomea 1900-luvun alussa. Mustialanruusu luokitellaan yleensä neidonruusuihin, vaikka esimerkiksi sen lehdykät ovat vaaleanvihreät.

Ruusun on reilun metrinhopea keuhomainen pensas, joka kukkii heinäkuussa. Kukat ovat hyvin ohutlehtiset, joten sadesäällä harmaahopea ruskettaa nuput. Kiulukoita muodostuu vähän jos olenkaan. Kukkiessaan jalomuotoiset hempeänpunaiset kukat levittävät vienon tuoksunsa ympärilleen.

Ruusun lisääntyy juurivesoista ja on talvenkestävä.

Wendlan puutarhan mustialanruusu on kerätty Tallinmäeltä Perälän talon pihasta. Jokioisten kartanon puutarhatyöntekijä ja puutarhuri 1940–1950 –luvulta ovat muistelleet mustialanruusun kasvaneen kartanopuistossa päärakennuksen itäpuolella.

Tarhakurtturuusu

Kurtturuusu (*Rosa rugosa*) kasvaa luonnonvaraisena Tyynenmeren rannikoilla Kaakkois-Aasiassa. Se on ollut suosittu puutarhakasvi Kiinassa ja Japanissa paljon ennen 1000-lukua. Lee & Kennedyn taimiliike toi valkoisen ja vaaleanpunaisen kurtturuusun Englantiin 1700-luvun lopulla. Koska Englannissa kasvatettiin paljon ”hienostuneempia” ruusulajeja, kurtturuusua ei juurikaan viljelty Euroopassa sataan vuoteen. Jalostus alkoi 1900-luvun alkupuolella Ranskassa, Saksassa, Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Kurtturuusun eri kantojen tai muiden ruusulajin tai – lajikkeen risteymistä on syntynyt tarhakurtturuusulajikkeita (*Rosa Rugosa*-ryhmä).

Suomessa on ollut viljelyksessä 1900-luvun alusta alkaen valkoinen (’Alba’), vaaleanpunainen (’Rosea’) ja punainen (’Rubra’) kurtturuusulajike.

Wendlan puutarhan kokoelma

Tarhakurtturuusu 'Hansa'

Suomen yleisimpiin ruusuihin Lukeutuvan hansaruusun ovat jalostaneet hollantilaiset **Schaum & van Tol** vuonna 1905. Ei tiedetä, mistä risteytyksestä lajike on syntynyt. 'Hansa' on ollut myös hyvin suosittu muuallakin Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. lajikkeen kukat ovat violetinpunaiset, kerrannaiset ja ne tuoksuvat voimakkaasti. Kukinta alkaa heinäkuun alussa ja kestää syksyyn asti. Kiulukoita muodostuu jonkin verran.

Wendlan puutarhassa kasvava hansaruusu on kotoisin kartanopuistosta. Se on ilmeisesti yksi kolmesta ruusulajikkeesta, jotka on istutettu vanhan kasvihuoneen taustamuurin eteen riviksi. Kasvihuoneet purettiin 1959–1960, istutus on tehty tämän jälkeen. Hansaruusu ränsistyy rikkaruohojen toimesta, siksi taustamuurin alla oleva ruusukin on melko huonokuntoinen.

Jasmikkeet

Jasmikkeita (*Philadelphus*) kasvaa luonnonvaraisena Aasiassa ja Amerikan mantereilla, Euroopasta tunnetaan yksi luonnonvarainen laji. Lajeja tunnetaan pohjoisella pallonpuoliskolla yhteensä 65. Jasmikkeita on viljelty vuosisatoja tuoksuvina ja kauniskukkaisina koristekasveina sekä lääkinnälliseen tarkoitukseen.

Euroopassa ja Suomessa jasmikkeita viljeltiin 1800-luvun puutarhoissa. 1800-luvun lopussa ranskalainen puutarhuri **Victor Lemoine** alkoi jalostaa jasmikelajikkeita. Jalostuksessa suosittiin erityisesti kerrannaisteriöisiä muotoja. Jasmikkeet risteytyvät helposti ja niiden tunnistaminen on hankalaa. Suomesta on vuonna 1989 kuvattu 32 eri laista jasmiketta.

Wendlan puutarhan kokoelma

Jasmike *Philadelphus* sp.

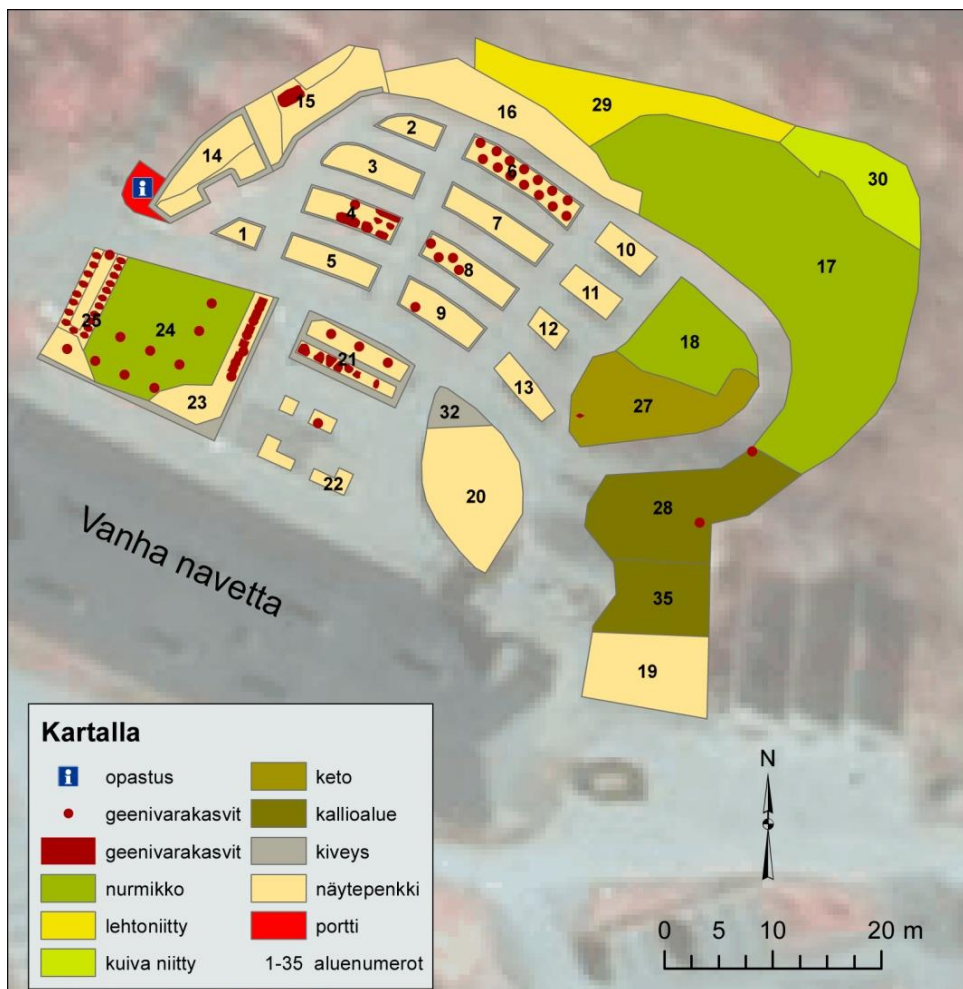
Wendlan puutarhaan istutettu vielä toistaiseksi tunnistamaton jasmike on kotoisin Jokioisten Pellilän kylästä, Kallioniemi-nimisen talon pihasta. Pensaas oli

hankkinut **Kalle Ågren**, Jokioisten kartanon mylläri vuosina 1901–1938. Hän harrasti puutarhanhoitoa ja hänen on arveltu ostaneen jasmikkeen kartanolta. Mylläreillä on ollut erityisasema kartanolla ja vastaavanlaista kasvia ei ole muilla sukulaisilla. Myllärin lapsen lapset ovat siirtäneet jasmiketta omalle pihalleen, josta Wendlan puutarhan jasmike on peräisin.

Jasmike muistuttaa eniten hovijasmiketta: Kasvin kukinnossa on viisi kukkaa ja edellisen vuoden kasvaimen kuori on harmahtava ja se ei hilseile. Lehdet ovat päältä harvakarvaiset, verhiö on karvainen ja vihreä. Kukkien heteiden määrä on 39–41. Kuva: Lukearkisto/ Merja Hartikainen

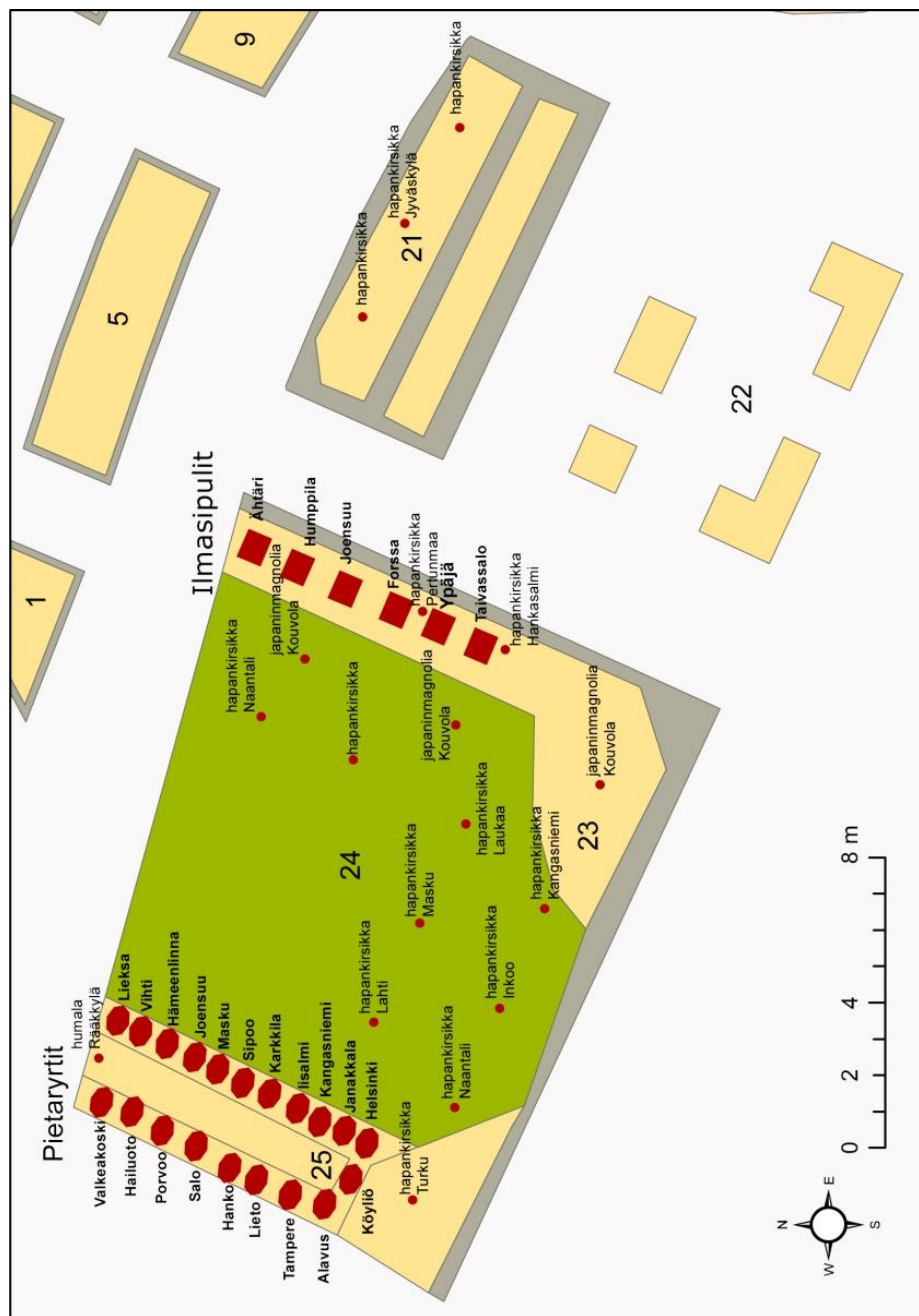
Geenivarakasvit puutarhassa

Wendlan puutarhassa on pieniä kasvigeenivarakokoelmia ja yksittäisiä kasveja. Wendlan puutarhaa käytetään myös väliaikaisena sijoituspaikkana joillekin satunnaisille kasvilöydöille, jotka myöhemmin voidaan siirtää varsinaiseen geenivarakokoelmaan.

Portin aidan molemmilla puolilla kasvaa 20 eri paikkakunnalta kerättyä luonnonvaraista pietaryrttikantaa. Näiden lähelle on istutettu yhteensä 15 geneettisesti erilaista Suomesta kerättyä hapankirsikkaa.

Näytepenkeissä 23, 21 ja 4 kasvaa eri paikkakunnilta kerättyjä ilmasipuleita. Puutarhan takana keskimmaisessa näytepenkissä on pääosin Helsingistä ja Laukaan seudulta kerättyjä keskenään erilaisia japaninruusukvitteneitä. Helsingin yliopiston ruusukokoelmasta on saatu puutarhaan kolme ruusua (näytepenkki 8). Näytepenkki numero 21 on istutettu ansioituneen yrittäjän **Bertalan Galambosin** Suomesta keräämiä yrttejä. Lisäksi puutarhassa on yksittäisiä ruusuja ja sipuleita säilytyksessä.

Pietaryrtit, ilmasipulit ja hapankirsikat

Pietaryrtti *Tanacetum vulgare* L.

Pietaryrttiä tavataan koko maassamme. Kasvi on ollut pihojen koristeena, sitä on käytetty rohdoksissa ja pippurin korvikkeena. Sisätiloihin tuoduilla pietaryrttikimpuilla on karkotettu hyönteisiä ja loisia ja kukkivista versionlatvoista on tehty teetä. Nykyisin kasvia käytetään eräiden alkoholijuomien valmistukseen sekä hyönteisten torjunta-aineessa.

Pietaryrteistä on tunnistettu yli sata terpeenä ja lukuisia fenolisia yhdisteitä. Terpeenit voivat olla mikrobien kasvua ehkäiseviä, jolloin ne voivat olla antiseptisiä tai erilaisia kasvitauteja estäviä. Osa kasveista voi olla myrkyllisiä.

Wendlan puutarhan kokoelma

Kokoelmassa on 20 eri puolilta Suomea tutkimuksia varten kerättyä pietaryrttiä. Kasvit istutettiin Wendlan puutarhaan vuonna 2008.

Nämä pietaryrtit ovat tutkimusten mukaan kemialliselta koostumukseltaan ja perimältään keskenään erilaisia. Niiden erilaisuus on havaittavissa myös kasvien lehtien muodossa tai kasvutavassa. Jotkin näistä pietaryrteistä soveltuisivat hyvin kemialliselta koostumukseltaan hyönteisten karkotukseen.

Villalankojen värjäämistä tutkittaessa huomattiin, että pietaryrtit tuottivat toisistaan poikkeavia keltaisia ja vihreitä värejä.

Eteläiset kannat runsaammin kukkivina sopivat hyvin viherrakentamiseen.

Ilmasipuli *Allium cepa* Proliferum-ryhmä L.

Ilmasipuli on monivuotinen Egyptistä kotoisin oleva sipulikasvi. Se on saanut nimensä latvassa olevista itusipuleista, joita voi muodostua samaan varteeseen kaksikin kerrosta. Näistä pikkusipuleista ilmasipulia lisätään syksyllä istuttamalla niitä maahan parin sentin syvyyteen.

Ilmasipulia on viljelty Suomessa joissakin herraskartanoissa ja kotipuutarhoissa. Sipulin kaikki osat ovat syötäviä.

Wendlan puutarhan kokoelma

Wendlan puutarhaan on kerätty ja kerätään yhä vanhoja ilmasipulikantoja eri puolelta Suomea. Näistä osa valitaan pitkäaikaissäilytettäväksi tutkimusten perusteella. Kuva: Luke arkisto/ Emma Vanhatalo

Hapankirsikka *Prunus cerasus* L.

Suomessa hapankirsikan viljely on alkanut todennäköisesti 1600-luvulla, Kaarinan Kuusiston linnassa tosin kerrotaan kirsikkaa viljellyn jo keskiajalla.

Koska hapankirsikka ei esiinny Suomessa luonnonvaraisena, kirsikkalajikkeita on tuotu ulkomailta. Näiden viljelykokeilujen tuloksena vanhoissa puutarhoissa kasvaa viljelyjäänteinä kirsikoiden perusrunkojen juurivesoja ja siementaimia. Osa näistä kirsikoista on tummamarjaisia eli morelleja ja osa punamarjaisia kuulasmarjoja eli amarelleja.

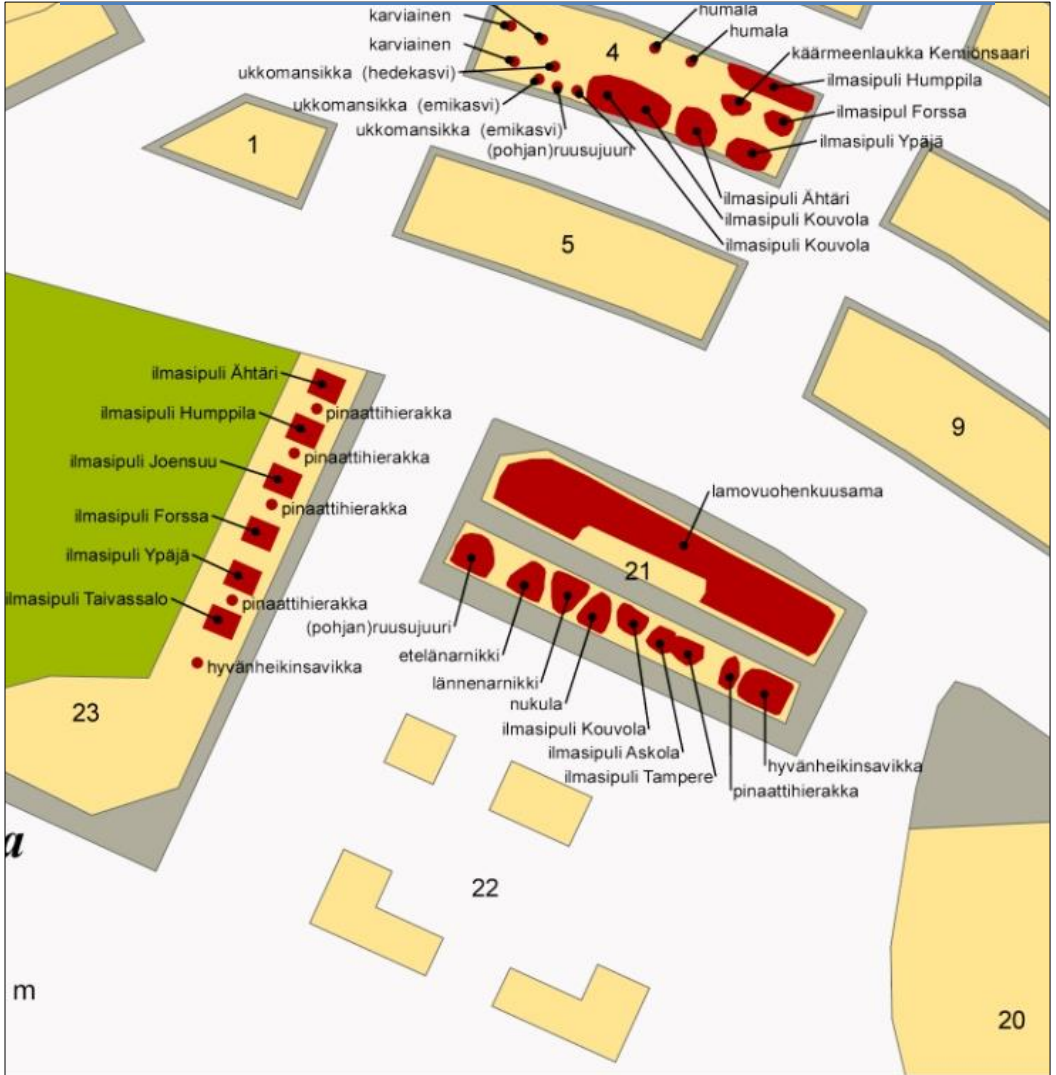
Suomessa kirsikan viljely on ollut lähinnä kotitarveviljelyä epävarman sadon takia.

Wendlan puutarhan kokoelma

Kokoelman geenivarakirsikat on kerätty Suomesta 1980-luvun alussa Pohjoismaiden Geenipankin toimesta. Tuolloin kerättiin yhteensä 78 paikalliskantaa, joista 14 on istutettu Wendlan puutarhaan. Kirsikat on tutkittu DNA-sormenjälkitekniikalla ja ne ovat perimältään erilaisia.

Vanhoja hyötykasveja

Mansikat

Ukkomansikka *Fragaria moschata* Weston

Ukkomansikkaa kasvaa vanhoissa puutarhoissa Lounais- ja Etelä-Suomessa viljelyjäänteinä. Se on Keski-Euroopassa luonnonvarainen ja se on ollut siellä pitkään viljelyksissä. Suomessa ukkomansikkaa viljeltiin herraskartanoissa 1700-luvun lopusta 1800-luvun loppuun.

Ukkomansikasta on ollut saatavilla lajikkeita, jotka kuitenkin eivät ole juuri poikenneet alkuperäisestä luonnonkannasta. 1800-luvun lopulta alkaen alettiin Suomessa viljellä suurimarjaisia puutarhamansikan lajikkeita (*Fragaria x ananassa*).

Ukkomansikka on kaksikotinen, niinpä emikasvit tarvitsevat marjaa tuottaakseen hedekasveja pölyttyäkseen. Marjoissa on oma myskiin vivahtava hieno arominsa, mihin ukkomansikan tieteellinen nimi *moschata* viittaa. Ukkomansikoita käytetään nykyään viherrakentamisessa niiden rehevän kasvutavan, peittävien lehtien ja suurien kauniiden valkoisten kukkien takia.

Wendlan puutarhan kokoelma

Wendlan puutarhan ukkomansikat ovat Jokioisten kartanopuistosta kerättyjä. Ukkomansikka on levinnyt kartanopuiston pensaiden alle ja läheiseen metsään.

Puutarhassa kasvaa sekä hede- että emikasveja ja ne tuottavat hyvin marjoja, joita saa vapaasti maistella! Tunnistatko emi- ja hedeksilön?

Hierakat

Pinaattihierakka *Rumex patientia* L.

Pinaattihierakka on monivuotinen ruohovartinen kasvi, jota on viljelty Suomessa jo 1700-luvulla. Se on ollut varsin yleinen ryytimaan kasvi, jota on hyödynnetty rohdoksena iho-ongelmiin ja käytetty keväällä pinaatin tapaan. Sen hapan maku johtuu sen sisältämistä omena-, sitruuna- ja oksaalihapoista.

Pinaattihierakka suosii hiukan happamia maita ja on talvenkestävä. Jos se kasvaa varjoisassa, lehdet säilyvät rapeina. Kukkavarret leikataan alas, jos ei haluta siementaimia.

Wendlan puutarhan kokoelma

Puutarhassa kasvaa pinaattihierakkaa, joka on lisätty Runebergin puutarhan hierakkakannasta Porvoosta. Hierakka on peräisin **Fredrika Runebergin** ajoilta 1852–1878. Se on istutettu ilmasipulien väliin erottamaan ilmasipulikantoja toisistaan.

Kuva: Luke arkisto/ Emma Vanhatalo

Savikat

Hyvänheikinsavikka *Chenopodium bonus-henricus* L.

Euroopasta kotoisin oleva monivuotinen ruohovartinen kasvi, joka on nykyään melko harvinainen. Sitä kasvaa ainakin Ahvenanmaalla. Kasvi on niukkahaarainen, lehdet leveään kolmiomaiset ja varsi on usein tahmea. Hyvänheikinsavikan lehtiä on syöty pinaatin tapaan ja sitä käytetty myös lääkekasvina vatsavaivoihin.

Wendlan puutarhan kokoelma

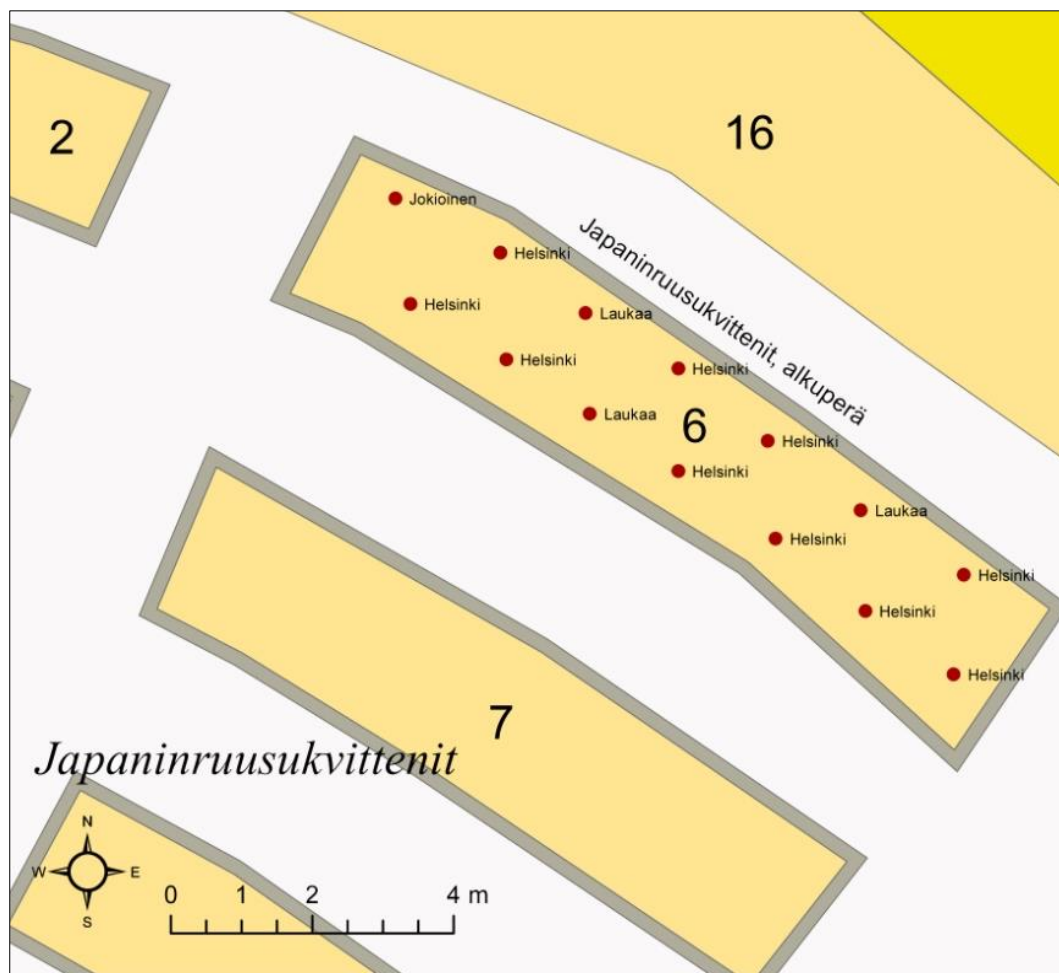
Hyvänheikinsavikka on saatu Maatiainen ry.stä. Kasvi on istutettu esimerkkikasviksi yrttialueen päähän.

Köynnöspinaatti

Köynnöspinaatti *Hablitzia tamnoides* L.

Wendlan puutarhan kokoelma

Tämä köynnöspinaatti on alun perin Helsingin yliopiston kasvitieteellisestä opetuspuutarhasta, josta sen keräsi vuonna 1961 professori **Veijo Vartiovuori** kesämökilleen. Vuonna 1981 professori antoi siemeniä turkulaiselle yksityishenkilölle, joka lähetti saman kasvikannan siemeniä edelleen LUKE Piikkiöön vuonna 1984. Wendlan puutarhan pergolaan kasvi kylvettiin syksyllä 2011.

Japaninruusukvittenien kokoelma

Japaninruusukvittenit *Chaenomeles japonica* Lindl. ex Spach

Japaninruusukvitteni on kesävihanta usein piikkinen pensas, joka esiintyy luonnonvaraisena Keski- ja Etelä-Japanissa. Siellä se on rinnemaiden, jokien ja järvien rannoilla viihtyvä monivuotinen kasvi.

Japanissa japaninruusukvitteni on ollut koristekasvina ja Kiinassa ruusukvitteniä on käytetty lääkintään. 1700- ja 1800-luvuilla japaninruusukvitteneitä tuotiin lähinnä kasvitieteellisten puutarhojen näytemaille.

Japaninruusukvitteni on Suomessa käytetty lähinnä koristekasvina sen tiilenpunaiseen kukkien, kauniin kasvutapansa ja keltaisten hedelmien takia. Sen käyttöä maun tai hajun antajana tutkitaan Euroopassa ja kuten myös kasvin ravintokuidun, pektiinin tai siemenöljyn hyödyntämistä.

Wendlan puutarhan kokoelma

Puutarhassa olevat japaninruusukvittenit ovat kansallisen ruusukvittenikokoelman varmuuskokoelma. Kokoelmassa on kolmetoista Helsingin yliopiston keräämää japaninruusukvitteniä, näistä kymmenen on alun perin kerätty Helsingin seudulta ja kolme on kotoisin Laukaasta.

Helsingin yliopistossa tutkittiin vuodesta 1979 alkaen suomalaisen japaninruusukvittenin monimuotoisuutta. Hankkeessa havaittiin eri kasvikantojen kasvutavan, satoisuuden, talvenkestävyyden ja hedelmien kypsymisen vaihtelevan. Parhaat japaninruusukvittenikannat on valittu kasvigeenivarakokoelmaan.

Jokioisista, alun perin Beetlehem-nimisen talon puutarhasta löytynyt japaninruusukvittenikanta on liitetty myös kokoelmaan. Beetlehem on ollut aikoinaan Jokioisten kartanon johtajan asunto.

Jokioisten puutarhakohteet

Jokioisten puutarhakohteet

